

Marja Boršnik

Ljubljana

UVODNA BESEDA K DISKUSIJI O DOSEŽKIH IN PROBLEMIH SODOBNE SLOVENSKE LITERARNE ZGODOVINE*

Pod tem naslovom sem 27. septembra tega leta nastopila v Kranju na strokovnem seminarju slovenistov, ki se je isti dan zaključil z izrednim občnim zborom Slavističnega društva Slovenije. Kot začasna predsednica tega društva sem tudi tu referirala o delu, ki sem ga vodila zadnje leto. Moj namen je bil zbuditi med številnim prisotnim članstvom čim večje zanimanje za obravnavano problematiko in čim bolj živo diskusijo, hkrati pa priti tudi do nekih zaključkov. Prvo se mi je vsaj do neke mere posrečilo, drugo se je izjalovilo.

Nekaj podobnega se je zgodilo tudi z dialogom o Jenku, ki je bil pripravljen v počastitev stoletnice pesnikove smrti popoldne prejšnjega dne. Čeprav je eden izmed napovedanih referentov odpadel in sem tudi sama svoj referat v bojazni pred pomanjkanjem časa preklicala, je ta vsekakor dobro pripravljeni, problemov bogati dialog ostal brez »dialoga« — brez diskusije. Določen za desetminutne referate, se je namreč nekoliko zavlekel in zašel v časovno stisko. Moral se je umakniti intimni svečanosti, ki so jo priredili pozorni Kranjčani na čast slovenističnima jubilarntoma, osemdesetletnemu Koblarju in sedemdesetletnemu Slodnjaku.

Čas nas je preganjal tudi naslednjega dne in nam je v zvezi z literarnozgodovinsko problematiko onemogočil vsakršne zaključke.

Dejansko nam je bil čas sovražen že ob pripravah na dopoldansko literarnozgodovinsko diskusijo, saj nismo uspeli, da bi bili mogli pravočasno razmnožiti naslednje predloge, ki sem zanje naprosila z malimi izjemami vse v Jugoslaviji delujoče slovenske literarnozgodovinske sloveniste. Predlog vsakega posameznega avtorja naj bi ne presegal šest strani odlomka iz lastnega objavljenega dela, ki se mu zdi značilno ne le po kvaliteti, marveč tudi po metodi. Ko sem te predloge z zamudo v glavnem od vseh le dosegla, sem jih, generacijsko in alfabetsko razvrščene po avtorjih, s pomočjo tajnika SDS A. Skaze takoj, toda za temeljitejšo pripravo preveč pozno razposlala na vse slovenistične forume.

Generacije teh danes živečih naših literarnih zgodovinarjev razločujem po desetletjih rojstev in avtorje po njih tudi nazivam. Njihovi predlogi so preznačilni, da bi jih ne dala tudi javnosti s presojo.

» Osemdesetletnik «: F. Koblar, Pregelj, ID V. 318—25.

» Devetdesetletnika «: J. Glazer, Pripombe k četrti knjigi Župančiča, Dialogi 1969, 343—45. — A. Slodnjak, O sonetnem vencu, SR 1949, ponat. Študije in eseji 1966, 100—113.

* Ta referat je hkrati z vsemi drugimi referati in diskusijami ohranjen na magnetofonskih trakovih v arhivu SDS.

»Stoletniki«: M. Boršnik, Majcnovo Izbrano delo, II. knjiga, zaključek študije. — F. Dobrovoljc, Slovenska književnost v dobi Ilirije in odmev francoskih okupacij . . . , Napoleon in Ilirske province, Ljubljana 1964, 92—98. — A. Gspan, Linhart, Ta veseli dan . . . , Obzorja 1967, XII. pogl., zaključek spremne besede, 301—03. — B. Kreft, Cankar in nacionalno vprašanje, Delo 19. okt. 1968 — L. Legiša, Kosovel, Moja pesem, Obzorja 1964, V. pogl. študije, 248—51. — J. Logar, Ob Trdinovem zbranem delu, JS VI. 1960/61, 161—66. — B. Merhar, Še kaj o slovenski rimi, JS XI. 1966, 129—33. — A. Ocvirk, Kosovel, Integrali, 1967, VIII. pogl. študije, od 98. — F. Petre, Pesniški jezik, Dialogi 1968, št. 6. — F. Vodnik, Mencinger, Moja hoja na Triglav, Lipa 1956, 190—93.

»Desetletniki«: J. Mahnič, Zgodovina slovenskega slovstva, Obdobje moderne, 1964, V. knjiga, 341 (»...lep obet za Levstikove najboljše stvari.«) — 346 (»...politične konservativnosti in oportunizma.«). — E. Muser, Zofka Kveder, Mali in veliki ljudje, Mladinska knjiga 1960, Spremna beseda. — V. Smolej, Ivan Rober, Izbrano delo, Obzorja 1965, 39—42. — D. Šega, Tujstvo Andreja Hienga, I. pogl., Problemi 1967, št. 57, str. 1150—55. — B. Tomaževič, Gregorčič, Poezije, Kondor 1964, št. 64, str. 131—35 (interpretacija pesmi Soči).

»Dvajsetletniki«: Š. Barbarič, Tema morja v novejši slovenski prozi, JiS 1966, 61—67. — B. Berčič, Mladostni lik Ivana Tavčarja, Loški razgledi 1965, XII. 56—62. — F. Bernik, Lirika Simona Jenka, 1962, 222 (»Omenili smo...«) — 224 (»...občutje pokrajine.«). — A. Glazer, Zidar, Oče naš, Dialogi 1968, št. 4, 220—22. — I. Kamenik, Martin Kačur, JiS 1967, št. 4, str. 111—17, ponatis Kondorjeve izdaje, 2. del uvoda. — M. Medved, Pokrajina v slovenski literaturi XIX. stoletja, Mencinger, 9—10, ciklostilni referat na Alpskem srečanju književnikov (hrani SKM, DKM in PAM). — D. Moravec, Meščani v slovenski drami, 1960, Cankarjeva analiza meščanske družbe, odlomek od srede 243 do srede 250. — B. Paternu, Slovenska književnost 1945—65, I. knjiga, 1967, Drugi poveljni rod mladih (Med novim ekspresionizmom in nadrealizmom), 171—73. — D. Pirjevec, Hlapci, heroji, ljudje, 1968, 42 (»Človek-ustvarjen-po-božji-podobi...«) — 47 (»...istost biti in bistva.«). — F. Zdravec, Pot skozi noč (esej Futurizem in ekspresionizem v slovenski poeziji, poglavje Lirska podoba in verz, Kondor 93, 1966, str. 127—138.

»Tridesetletniki«: H. Glušič, Proza Cirila Kosmača, JiS XIII. 1968, št. 4, str. 116 (»To, kar označuje svet pisatelja...«) — 120. — T. Kermauner, Struktura in zgodovina, Obzorja 1969 (Znamenja V.), 28 (»Dokler...«) — 34 (»...Negacijo.«). — M. Kmecl, Slovenska književnost 1945—1965, I. knjiga, 1967, 380—83 (Pregled). — J. Koruza, Slovenska književnost 1945—65, II. knjiga, 1968, 14—19 (Ferdo Kozak). — J. Kos, Prešernov pesniški razvoj, DZS 1966, Prešeren in romantika, 170—76. — M. Kramberger, Visoška kronika, Obzorja 1968, 201 (»Ko se človek trudi izmotati...«) — 205. — J. Pogačnik, Zgodovina slovenskega slovstva, I. 1968, 5—6. — J. Rotar, Smiselnost in funkcija plasti Remčevega Sončnega obrata, Dialogi 1969, št. 9, str. 534—37.

Od »starejših« manjkajo v tem seznamu F. Sušnik, J. Žigon in S. Trdinova, od »desetletnikov« M. Jamarjeva, S. Janež, V. Novak in M. Ravbar, od »dvajsetletnikov« D. Drušković, B. Hartman, S. Kotnik in M. Zupančič, od teh in mlajših pa poleg kritikov nekateri literarnozgodovinski začetniki.

Vprašanje pa je, ali je danes sploh še kje meja med kritikom, esejistom in literarnim zgodovinarjem. Pred vojno je bila ta meja jasna in Vidmarja nihče ni prišteval k literarnim zgodovinarjem — tudi sam se takšnega naziva brani — kljub urejanju Zupančiča in Gradnika ter pomembnim študijam o obeh pesnikih in mnogih drugih. Paradoks pa je v tem, da je prav Vidmar s svojo predvojno knjigo o Zupančiču naš najvidnejši predhodnik metode, ki je pričela po vojni osvajati tudi starejše, zlasti pa mlajše literarne zgodovinarje: interpretacijske metode, ki se ne ozira več na avtorja, marveč izključno na njegovo delo. Načelo, da je umetnina svet zase, ki z ustvarjalcem nima zveze, je razen redkih izjem (Berčič) med »dvajset-« in »tridesetletniki« prevladalo in s tem osredotočilo pozornost na estetsko in idejno plat umetnine in njeno vrednotenje. To načelo je bilo »stoletnikom«, kolikor so zrastle iz Kidričeve in Prijateljeve šole, precej

tuje, z izjemo tistih, ki so se pretežno šolali tudi drugje (Ocvirk). Prisvojili pa so si kidričevsko znanstveno preciznost, ki onemogoča šarlatanjenje in verbalizem, pa tudi prijateljevsko razgledanost, ki se ne omejuje zgolj na literarni predmet. Vendar od preminucioznega zbirateljstva faktov od samih dreves, grmičkov in zeli često le niso več videli gozda. Velika zasluga povojne literarne zgodovine je smisel za sintezo in odklon od vsakršnega historicizma. To pa ni le reakcija mlajših generacij proti Kidričevi in deloma tudi Prijateljevi šoli, marveč globoko korenini v novem času in družbenopolitičnih spremembah. Časovna naglica ne dopušča več drobnih analiz in brskanja po arhivih, povojno prevrednotenje vrednot terja vse bolj mrzlične ideološke pregrupacije in nov pogled na svet. To pa ima za posledico žgoče iskanje novih metod, ki bi ne zaostajale več za časom.

Navedeni predlogi so dragocen doprinos k razmišljanju v tej smeri. Tem večja je torej škoda, da publike niso mogli dovolj razgibati k diskusiji. Zato dajem tem večje priznanje uredništvu Jezika in slovstva, ki v tem okviru omogoča vsako tehtno diskusijo o tem predmetu. Velika škoda, če vsi, ki jih ta pereča problematika zadeva, priložnosti ne bodo izkoristili.

Izbor predlogov je omejen na avtorje, ki se dejansko imajo za literarnozgodovinske sloveniste. Razumljivo, da zajema tudi komparativiste in literarne teoretike, saj mlajši slovenisti skušajo vsaj v tolikšni meri pobegniti v svet in v teorijo, kot se ti oklepajo slovenističnega jedra. — Avtorji, ki so sicer prispevali kakšno tehtno delo te vrste, a se zdaj specializirajo na drugih znanstvenih področjih (literarna zgodovina posameznih drugih narodov, jezikoslovje, etnografija, arheologija, družbenopolitične vede itd.), — tu so mišljeni D. Kermavner, Vilko Novak, J. Toporišič, B. Vodusek, B. Ziherl idr. —, kakor tudi živeči slavisti, ki so po vojni utihnili, tu niso upoštevani.

Če prištejemo vse omenjene slaviste, ki s predlogi niso zastopani, bi bila registracija taka: Danes še zmeraj številčno prevladujejo najstarejši (17), ki pa jih kmalu utegnejo preseči »dvajsetletniki« (14). Naslednji generaciji sta številčno šibkejši — »desetletniki« (12), »tridesetletniki« (8) — vendar je tudi tu treba upoštevati, da mlajši rastejo, starejši usihajo.

Trije najstarejši pa dokazujejo nasprotno. Predlog edinega »osemdesetletnika« je brez nepotrebnega hlinjenja toliko živ in vsestranski, kot da je vpiljal metodične požitvitve vseh nadaljnjih generacij. To pa ni bilo nujno, saj je avtor vsestransko rasel že ob poživljanju z lastno generacijo (umetnostni zgodovinarji Stele, Mole, Cankar) in ob premagovanju njenih strokovnih metod (Kidrič, Grafenauer, Glonar). — Drugače je s slavistoma naslednje generacije, ki se kot literarnozgodovinska osamljenca nista mogla ne tretji ne razvijati ob domačih sodobnikih svojih let ter sta ostala samorastnika povsem nasprotnega značaja in smeri. Kakor je Glazerjev predlog asketsko disciplinirana, z bogatim materialom in estetskim okusom pretehtana, dobronamerna ocena redkobesednega specialista, tako vre Slodnjakov predlog bistrih znanstvenih dognanj, ki mu pa žal jemljejo prostor za napovedani nadaljnji prodor do jedra. Slodnjakov neukrotljivi temperament in neutrudljiva volja mu omogočata nadpovprečne razsežnosti, tragično butanje ob stene sosednjih generacij pa mu lomi krila.

Nositeljica odgovornosti za povojni literarnozgodovinski razvoj bi morala biti naslednja generacija. Tega od nje ni terjala samo njena številčnost, marveč tudi

razgibanost, predvsem pa dozorelost v letih preloma, ko je nastopil njen čas. Največji skupni napor, ki bi ga bila s predvojnimi metodami lahko odlično uveljavila, so zbrana dela slovenskih klasikov, kjer je pod Ocvirkovim vodstvom z analitično dognanim gradivom sistematično dopolnjevala vrzeli, ki so jih nekateri bolj osveščeni narodi že zdavnaj zapolnili. Njena največja tragična krivda pa je medsebojna nesloga, ki je nekatere najboljše moči izolirala in onemogočila njihov prispevek. Ta se je sicer v precejšnji meri dopolnjeval tudi z omenjenimi starejšimi močmi, žal prav tako ne toliko, kot so za to usposobljene. — Treba bi bilo ugotoviti vzroke, zakaj ta zbrana dela doslej še niso doživela nobene napovedane monografije, čeprav so nekatera že zaključena, in je edina povojna literarna monografija iz novejših dobe (Koblarjev Gregorčič) morala iziti drugje. Ovir je prav gotovo veliko, ne bi pa mogli tu govoriti o subjektivnih. Posamezniki (Logar, Gspan idr.) namreč s svojimi predlogi izpričujejo smisel za prečiščeno, trdno sintezo in za pretehtano ovrednotenje, kakršno lahko sledi samo solidni, naporni raziskavi. Nekateri uveljavljajo širše sintetične poglede tudi s prispevki pri Matičini Zgodovini slovenskega slovstva, ki bo v celoti plod treh starejših generacij. Slodnjaku in večjemu številu »stoletnikov« (Tomšič, Merhar, pok. Rupel, Gspan, Legiša) se pridružuje tudi Mahnič iz naslednje generacije »desetletnikov«, čeprav dovolj osamljeno, saj je večino literarnozgodovinskih sil in prizadevanj njegovih sodobnikov zajelo družbenopolitično delo (Kardelj, Zihlerl, Vratuša idr.). Mahničev predlog iz pete knjige te obsežne, bogato ilustrirane kolekcije kaže stvarno, jasno metodo, ki se pri posameznih avtorjih — zlasti po obsegu in po zgradbi — sicer razločuje, vendar dobro služi svojemu poljudnemu namenu.

Povojni rod za minuciozne analize kakor tudi za jasne konkretne sinteze z redkimi izjemami nima ne volje ne potrpljenja ne časa, ne more pa brez njih solidno graditi svojih teoretičnih kombinacij in prevrednotenj. V nasprotju s tradicijo se je z večjim teoretičnim razmahom lotil osrednjih problemov in osrednjih osebnosti, kolikor ne posveča pozornosti najmlajšim, še živečim in ustvarjajočim literatom ali problematiki, ki prizadeva sodobnost. To problematiko rad aplicira tudi na starejše avtorje in jih s tem približuje interesom sodobnosti. — Največji plod skupnega zasnuka sedanjih literarnozgodovinskih slovenistov z univerze je sistematična obdelava leposlovja in kritike dvajsetih povojnih let, ki s študijami in antološkimi izbori dopolnjuje vrzel v poznavanju literarne sodobnosti. Metodične sorodnosti in razlike med vodilnim organizatorjem Patermajem in dvema asistentoma iz naslednje generacije posrečeno zrcali troje predlogov iz teh knjig. — Drugi »dvajsetletnik«, ki sodeluje pri tej seriji, Zdravec, se je poleg asistentke iz naslednje generacije takšnemu predlogu iz skupne akcije odmaknil k svojemu specialnemu preučevanju, kot da mu analiza prve povojne dobe več pomeni kakor pa druge in kot da je s prvo sorodnejše spojen kakor z drugo.

Kakor je prvo desetletje po drugi vojni kar kričalo po sintetični literarni zgodovini z novimi pogledi in prijemi in ga seve ne moj prekratki Pregled ne Janež-Ravbarjeva z dejstvi sicer dovolj informativna, a deskriptivna knjiga nista mogli zadovoljiti, tako se drugo in bodoče desetletje polnita s številnimi knjigami in obeti te vrste, ki jih snujejo in dograjujejo avtorji iz skoraj vseh omenjenih generacij. Najmlajše poglede na takšno zahtevno delo izpričuje Pogačnikov predlog.

Marsikdo lahko protestira proti tej moji delitvi avtorjev po generacijah, ki je, vsaj na videz, premehanična. Saj združuje delavce tu in tam povsem nasprotnih, celo protislovnih metod. Hkrati ne loči osrednjih, vodilnih od manj pomembnih, obrobnih. Najbolj pa ovira precizne zaključke dejstvo, da se generacije ali vsaj prožnejši posamezniki nenehno prilagajajo potrebam časa in zapuščajo stare značilnosti. Tako prevladuje deloma celo pri predlogih starejših objektivna interpretacijska metoda in težnja k poglobljanju v obliko (Petre, Merhar), zgodovina pa stopa v ozadje. Vendar se pri nekaterih, tudi mlajših, že čuti potreba po razvojnem vidiku, kar zbuja slutnjo po novem, ponotranjenem zgodovinopisju, ki ne bo več moglo živeti zunaj prostora in časa.

Kljub vsej modernizaciji starejših pa se mi zdi zarez med generacijami z nastopom osrednjih »dvajsetletnikov« do zdaj še nepremostljiva. Večino teh »mladih«, ki nočejo biti več »mladi«, loči drugačen pogled na življenje in svet, oropan iluzij. Odprti vplivom zahodnoevropske filozofije, iščejo novih metod za kritje lastnega solipsizma. Pirjevčev predlog je v tem pogledu najfrapantnejši in postavlja na glavo, kar je bilo doslej izrečeno o Cankarju. Z bolj treznim mirom, a zato nič bolj prepričevalno postavlja na glavo doslejšnji pogled na Prešernov svetovni nazor v svojem predlogu Kos. Oba s tem izzivata diskusijo. Priznati pa jima je treba prizadevanje za osrednje probleme življenja, ki so bili vsaj zadnja desetletja preveč zanemarjeni.

Še bolj kot pri »dvajsetletnikih« se kaže pri »tridesetletnikih« nujnost kompleksno razlagati najnovejše literarne pojave kot nov izraz odmirajočega ali odmrlega humanističnega sveta (Kermauner). — Deloma v skladu s takšnim razlaganjem, deloma v protislovju z njim, to je, z etičnega problemskega zornega kota, posegajo v vrednotenje slovenske literarne tvornosti Mariborčani, na nov način zlasti Kramberger.

Iz te bežne oznake predlogov, ki je bolj izzivanje k diskusiji kot pa temeljita analiza (te pretenzije sploh nima), bi bil vnanji zaključek tak:

1. Vseh 47 upravičeno upoštevanih literarnozgodovinskih ustvarjalcev si medsebojno sicer nasprotuje, a s tem dopolnjuje, jih je pa za Slovence deloma premalo, deloma preveč. Premalo, da bi se mogli — tako razcepljeni, kot so — upirati rastoči poplavi nestrokovnih šarlatanov, ki se okoriščajo z njihovim delom in ga razjedajo; preveč, da bi ne bili drug drugemu napoti, kadar gre za slabó organizirano delo.

2. Razen osmih Mariborčanov, po enega Zagrebčana, Zadrčana, Novosadčana, Celjana in Ravenčana žive vsi ti Slovenci v Ljubljani, kar ni zdravo razmerje v primeri z našim celotnim organizmom, saj ga ustvarjalno zastopata komaj dva iz osmih podeželskih študijskih knjižnic (Kranj, Nova Gorica, Koper, Novo mesto, Celje, Ravne, Ptuj, Murska Sobota) in šestih podružnic Slavišičnega društva.

3. Odtrgani so vsi slovenistični ustvarjalni zamejci, naj so Slovenci ali tuje-rodci, ki poklicno grade literarnozgodovinsko slovenistiko.

4. Sodeč po dejstvu, da sloni naša veda povojnih mlajših generacij pretežno na ramenih »dvajset-« in »tridesetletnikov«, ki so v prvih letih tega desetletja

doktorirali pri meni (deloma pri Petretu in Ocvirku), se sprašujem po vzrokih, zakaj od mojega odhoda z univerze z izjemo enega komparativističnega slovenista ni nobenega doktorata več. Kaj je z najmlajšo generacijo? Mar nima nikakršnih znanstvenih perspektiv? Če se kaka znanstvena disciplina vseskoz ne oplaja, je to najnevarnejši znak propadanja.

To so nekateri — ne vsi — razlogi mojega dolgoletnega krika v puščavo po delovnem znanstvenem inštitutu, ki bi povezal vse ustvarjalne slovenistične literarne zgodovinarje v svobodno, a organizirano skupno delo, s čimer bi se izognili kolizijam. Takšna organizacija bi omogočila sistematično zbiranje dokumentarnega gradiva, ki danes žal od dne do dne propada, omogočila bi graditev in dopolnjevanje znanstvene literarne zgodovine, ustrezajoče idejno-estetskimi zahtevam sodobnega časa in njegovi rastoči dinamiki z nenehnim prevrednotenjem vrednot, reševala bi talente in vzgajala mlade moči za ustvarjalno delo. Slišim, da imajo pri bratskih narodih po 50, po 100 literarnozgodovinskih znanstvenikov in znanstvenih aspirantov organiziranih po takih inštitutih. Naša republika pa premore na Akademiji za znanost in umetnost inštitut za literature s petimi delavci! Trije delajo v uredništvu Slovenskega biografskega leksikona, dva pa v »sekciji za literarno zgodovino«, kjer organizirata kartoteko slovenskih literarnoteoretskih terminov in kartoteko neslovenskih literarnih avtorjev. Več pa ne morejo, ker ni sredstev!

S pooblastilom republiškega odbora Slavističnega društva sem romala v preteklem letu po pomoč k predsedniku kulturno-prosvetnega zbora RS slavistů M. Poljanšku in tam zvedela, da je kapital na razpolago, vendar pod štirimi pogoji:

1. vsi merodajni vrhovi naj se zedinijo v enoten sklep;
2. izdelata naj se podroben program;
3. javnost naj se seznani s potrebami po takem inštitutu in s historiatom prizadevanj zanj;
4. iniciativo zanj naj dá Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Drugemu in tretjemu pogoju je zadoščeno že od leta 1964, ko sem program s historiatom vred objavila v Jeziku in slovstvu. V tem in drugem bi bilo danes seveda treba ta program izpopolniti, v jedru pa ne. Takrat se je bil po dolgoletnih prizadevanjih izjalovil zadnji poskus, da se vsaj slovenski literarnozgodovinski inštitut v najbolj skromnih mejah ustanovi v okviru univerze. Snovanje inštituta, ki bi obsegal vse panoge literarne vede, se je že poprej izjalovil. Končno ga je v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti v navedenih mejah poživil Ocvirk. Kakor je komparativistična in literarnoteoretična dokumentacija iz slovenske literarne preteklosti tudi za slovenskega literarnega zgodovinarja potrebna, pa na tem inštitutu doslej vendarle *manjka prav jedro*, ki bi omogočilo razvoj slovenske literarne zgodovine in *s tem utrdilo korenine naše slovenske duhovne svojstvenosti in rasti*. Manjka namreč slovenski dokumentacijski center, ki bi zbiral vse gradivo o značilnih slovenskih književnih pojavih, zlasti o naših književnikih; ki ne bi načrtno registriral samo vseh njihovih znanih objav in samostojne literature o njih — to dela že naš bibliografski oddelek v Narodni in univerzitetni knjižnici —, marveč upošteval tudi vse njihovo rokopisno

in anonimno delo, hkrati pa tudi vse rokopisno in natisnjeno pričevanje o njih. Tu bi bilo treba reševati vse važne izjave še živečih prič, vse osebne dokumente, fotografije, plošče in filme, vso korespondenco, ne le njihovo, marveč tudi o njih. Takšno delo zahteva kader natančnih, izšolanih, prizadevnih in doganljivih strokovnjakov, ki morajo hoditi na teren. Šele tako bi bilo mogoče v kopijah na enem mestu zbrati vse gradivo in rešiti propadanja vse dragoceno, kar se dan na dan uničuje in briše iz spomina. — Čas bo dokazal, da neizmerno grešimo, če strokovnjakom pravočasno ne nudimo tako zbranega gradiva. Kateri ustvarjalec pa danes še utegne sam prelistavati na stotine časopisja in brskati po neštetih arhivih, da bi odkril — ali pa tudi ne odkril — pomemben podatek za svoj problem. Aškerčeva bibliografija je doslej ena sama bibliografija te vrste, pa še je bila potrebna dopolnila in ga bo potrebna vseskozi. Kakšno orjaško delo je potrebno kot predpriprava za solidno redakcijo zbranega dela našega starejšega klasika, bo potrdil vsakdo, ki je pri tem udeležen. In čemu bi se desetine strokovnjakov zamujale s tem, kar lahko opravi strokovno organizirana ekipa enkrat za vselej ter to sproti dopolnjuje. Seveda tu ne gre samo za avtorje, marveč za registracijo vseh številnih problemov, ki zadevajo literarne vede. In prav tu se začne problem. Kot primer naj služi temeljito obdelano kazalo k Ljubljanskemu zvonu, ki ga je izdala SAZU. Takšne publikacije bi morale biti serijske. To pa je le eden izmed sektorjev znanstvene publicistike. Drugi bi moral obsegati znanstvenokritično obdelano korespondenco avtorjev in posameznih skupin, ki ne pridejo v poštev za objavo med klasiki. Tudi ta je bila v načrtu že za Kidričevega predsedovanja in se je v okviru SAZU že začela objavljati; zadnja te vrste je Levčeva (Bernik), pa tudi Korespondenca novostrujarjev je že na programu.

Želeli bi samo, da bi publikacije tekle po enotnem načrtu in da bi se hkrati ustanovil poseben oddelek, ki bi izdajal dela od najstarejših časov do »moderne«; tak program je na kranjskem občnem zboru razvil Slodnjak.

Po izjavi sedanjega predsednika republiškega odbora SD na tem zborovanju bodo ta prizadevanja našla polno oporo v našem strokovnem društvu tudi v bodoče.

Zavedajoč se, kolikšna podpora bi bila potrebna za uresničitev takega programa — ne le denarna, saj je treba razširiti prostore — si je odbor SD vse leto prizadeval, da bi v skladu s Poljanškovimi pogoji naši Akademiji omogočil tako razširjen inštitut. Odkril je za to tudi zasilne prostore v tistem delu Križank, iz katerih se je zavoljo higienskih pomanjkljivosti nameravala izseliti Šola za umetno obrt. S prijaznim pristankom ravnateljice te šole arhitektke G. Šukljeto si je vse te prostore ogledal in je ugotovil, da je vanje mogoče prenesti delo ne le vsega Ocvirkovega Inštituta s knjižnico vred, marveč je možna tudi njegova razširitev v prej nakazanem smislu. Hkrati bi bil v kletnih prostorih lahko literarnozgodovinski muzej z vsem dragocenim filmskim in drugim gradivom, ki zdaj ne najde dovolj dostopne in varne strehe. In tako bi končno tudi Slavistično društvo prišlo do lastne skromne sobe v pritličju, kjer bi hranilo svoj arhiv in omogočalo klubske sestanke, diskusije in seje. V soglasju s predsednikom Akademije je naše društvo razposlalo prošnje na merodajne ustanove, da bi si zagotovilo to stavbo ob izselitvi omenjene šole. Pa je bilo spet vse zaman! Šola za umetno obrt je namreč dobila za popravo nehiigienskih prostorov zadosten kredit, da bo lahko še nadalje ostala v starih prostorih.

Slavistično društvo kot matica vseh naših slavističnih pedagogov in znanstvenikov pa po treh desetletjih obstoja s svojim arhivom, publikacijami in sejami še zmeraj lahko kolobari po tujih prostorih! V lastni republiki si še ni prislužilo ene lastne sobe! Tako je tudi s slavističnim muzejem! Še huje je s slovenističnim literarnozgodovinskim inštitutom. Ta je in ga ni!

Vsa moja prizadevanja so bila Sisifov napor. Odstopila sem predsedstvo SDS drugemu vodji v dobri veri, da bo temu usoda bolj naklonjena. — Želela pa sem doseči vsaj organizacijo vseh literarnozgodovinskih ustvarjalcev v okviru SDS. Poudarila sem to v uvodnem referatu 27. sept. v Kranju* in tam skušala opozoriti ne le na pozitivne dosežke naše sodobne znanosti, marveč tudi na nujno potrebo po združenju vseh sil. V času atomskega razkrajanja bi morali tem prizadevneje skupno reševati rastočo perečo problematiko naše stroke in njenega obstoja, hkrati pa si omogočati načrtno delo in nenehno dobronamerno brezobzirno kritiko, katere pomanjkljivost ogroža vsak razvoj. — Pa tudi tu se je pokazalo, da so razdiralne sile močnejše od združevalnih. Bežeči čas nam je onemogočil vsak sklep in jaz sem se vsaj za nekaj let lahko umaknila med kobilice.

Vendar ne popolnoma. Vrgla sem v Kranju idejo, naj skušajo — ko že v centru to ni mogoče — organizirati tako dokumentacijsko središče za slovensko literarno zgodovino v obsegu lastne podružnice vsaj v lastni lepo obnovljeni študijski knjižnici. Tov. Zorec nam je kot vodja literarne ekskurzije 28. septembra po Jenkovih, Finžgarjevih, Golarjevih in Tavčarjevih krajih hkrati s tov. Krekom lepo dokazal, da na tem področju naše zemlje še ni izginilo prizadevanje po raziskovanju našega duhovnega izročila na terenu. Tako raziskovanje je treba sistematično organizirati in vsestransko omogočiti v kulturnem centru za književnost z gorenjskega področja. Vsi so soglašali, da čaka ta organizacija bodočega upravnika kranjske študijske knjižnice. Dober zgled bi verjetno privlačil podobno organizacijo tudi v drugih podružnicah in njihovih študijskih knjižnicah, kolikor je morda kje — kakor v agilnem Mariboru — do danes že nimajo. Ob takem prizadevanju za reševanje kulturno-literarnega gradiva na domačem terenu naj raste ustvarjalnost vseh podeželskih slavistov in se medsebojno sistematično oplaja.

Prišla mi je tudi misel, naj bi Kranj, ki je s svojim lepim sprejemom izrednega občnega zbora in tečaja slavistov pristrčno dokazal svojo prizadetost, izdal tudi brošurico referatov Jenkovega dialoga; vendar je bilo s tem zahtevano preveč. Morda bo preteklo še precej Save, preden Kranj poleg svojega glasila dobi tudi svojo založnico.

Slavistični odbor, ki si prizadeva organizirati svoje občne zборе vsako drugo leto na drugem mestu Slovenije in si prihodnje leto želi v Novo Gorico, je pripravljen sprejeti predlog, da bi ob tej priložnosti in ob naslednjih priredil podoben dialog o značilnem našem književniku z območja tistih krajev. Prihodnje leto bi prišel v poštev dialog o Gradniku, ki pa se bo potrebno zanj pravočasno pripraviti tudi z mislijo na kasnejšo objavo. Tako bodo vsaj taka srečanja literarnozgodovinskih ustvarjalcev ob strokovnem delu in novih dognanjih omogočala bežne medsebojne stike, ki jih v kakem večjem obsegu vsaj zdaj ni in ni mogoče uresničiti.